

■ УДК [008:821.161.2.09](477)

В. М. Піщанська, кандидат культурології, доцент, докторант, Національна академія керівних кадрів культури і мистецтв, м. Київ

ХУДОЖНЬО-ЕСТЕТИЧНІ Й ІСТОРИКО-КУЛЬТУРНІ АСПЕКТИ КОЗАЦЬКОГО ЛІТОПИСАННЯ

Розглядаються художньо-естетичні й історико-культурні аспекти козацького літописання XVII–XVIII ст. Аналізуються питання впливу основних засад етнокультури та провідних тенденцій українського Бароко на літературне мистецтво українського козацтва. Опрацьовуються мовні й стилістичні особливості козацької барокової естетики. Висвітлюються найважливіші культурологічні питання духовної культури українського козацтва. Досліджується вплив естетичних ідей кінця XVII – початку XVIII ст. на формування козацької літератури.

Ключові слова: *українське козацтво, духовна культура, літературне мистецтво, козацьке Бароко, релігійно-естетичний синкретизм.*

В. М. Пищанская, кандидат культурологии, доцент, докторант, Национальная академия руководящих кадров культуры и искусств, г. Киев

ХУДОЖЕСТВЕННО-ЭСТЕТИЧЕСКИЕ И ИСТОРИКО- КУЛЬТУРНЫЕ АСПЕКТЫ КАЗАЦКОГО ЛЕТОПИСАНИЯ

Рассматриваются художественно-эстетические и историко-культурные аспекты казацкого летописания XVII–XVIII вв. Анализируются вопросы влияния основных принципов этнокультуры и важнейших тенденций украинского Барокко на литературное искусство украинского казачества. Исследуются языковые и стилистические особенности казацкой барочной эстетики. Освещаются важнейшие культурологические вопросы духовной культуры украинского казачества. Исследуется влияние эстетических идей конца XVII — начала XVIII вв. на формирование казацкой литературы.

Ключевые слова: *украинское казачество, духовная культура, литературное искусство, казацкое Барокко, религиозно-эстетический синкретизм.*

V. M. Pishchanska, Candidate of Culturology, Associate Professor, Doctoral Candidate, National Academy of Senior Executives of Culture and Arts, Kyiv

ARTISTIC AND AESTHETIC, HISTORICAL AND CULTURAL ASPECTS OF THE COSSACK CHRONICLE WRITING

The article deals with the artistic and aesthetic, historical and cultural aspects of the Cossack chronicle writing of the 17th — 18th centuries. The issues of the influence of the basic principles of ethnic culture, combined with the trends of Ukrainian Baroque on Cossack's Literary Arts are analyzed. The author studies the linguistic and stylistic features of the Cossack Baroque aesthetics. The most important cultural issues concerning spiritual culture of the Ukrainian Cossacks are highlighted. The influence of the aesthetic ideas of the end 17th — early 18th centuries on the formation of the Cossack literature is explored.

Key words: *Ukrainian Cossacks, spiritual culture, literary arts, Cossack Baroque, religious and aesthetic syncretism.*

Постановка проблеми. Українські літописи XVII–XVIII ст. являють собою неоціненне джерело історії України, зокрема стосовно осягнення феномену духовної культури українського козацтва та ключем до розуміння основних ознак українського Бароко. І хоча барокове мистецтво асоціюється переважно з певними пластичними видами, здебільшого архітектурою, малярством та скульптурою, воно набуло значного розвитку в літературній творчості.

Більшість козацьких літописів — не лише історіографічні твори, присвячені подіям XVI–XVIII ст., а й виняткові зразки української культури епохи Бароко. Для козацьких літописів характерними є етнокультурні засади літературного мистецтва, відповідні Бароко та бароковій естетиці українського козацтва. Поєднання літературного, літописного й історичного жанрів, використання різних мистецьких стилів у викладі тексту літописцями є унікальними. Козацькі літописи переважно являють собою єдиний духовно-естетичний комплекс, наповнений бароковою патетикою та риторичним пафосом, з широким спектром художніх засобів, характерним для мистецтва українського Бароко. Саме тому актуальним є питання співвідношення художньо-естетичних та історико-культурних аспектів у літературі українського козацтва. Дослідження козацького мистецтва, зокрема його літератури, уможливило розуміння автентичних, самотутніх і неповторних засад української духовної культури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Українська барокова література зацікавлювала дослідників ще з XIX ст., хоча й сприймалася ними з деяким негативним відтінком та подекуди іронією. Специфічні стилістичні особливості давньої літератури (такою вважають українську літературу другої половини XVII–XVIII ст. [4, с. 948]) вважалися застарілими та нецікавими. Першим, хто започаткував вивчення українського Бароко, «розсипавши в дрібніших і більших своїх розвідках безліч високоцінних поміток», був український письменник Іван Франко [9, с. 9].

XX ст. характерне численними публікаціями літературних пам'яток кінця XVII–XVIII ст., що зумовило посилений інтерес до барокової поетики та вивчення українського літературного Бароко, зокрема в працях П. Куліша, О. Огоновського, І. Вагилевича, В. Перетца, Я. Гординського, С. Маслова, М. Петрова, К. Студинського та ін. Слід зазначити, що для вчених першої половини XX ст. головним було опрацювання самого літературного твору з переважним застосуванням філологічної методології, а не дослідження його зв'язків із зовнішніми обставинами й естетичного сприйняття літературних явищ.

Одним з перших, хто приділив значну увагу вивченню давньої української літератури, зокрема барокової, був Д. Чижевський, котрий розглядав Бароко як історико-стилістичне явище. Для дослідників Бароко його праці мають неоціненне значення. На жаль, у своїх студіях учений надавав перевагу вивченню старої церковнослов'янської літератури та кириличного письменства. Науковець практично уникає літератури, написаної козаками та про них, і тому заперечує навіть саму назву Бароко як «козацького».

У радянському літературознавстві, де головною була ідейна суть мистецтва, естетичні й етнонаціональні цінності літературних творів фактично не розглядалися. І лише наприкінці ХХ ст. вийшли друком дослідження української культури епохи Бароко В. Кречотня, В. Колосової, В. Литвинова, П. Махновця, О. Мишанича, В. Маслюка, М. Сулими, В. Яременка та ін. Початок ХХІ ст. позначився виходом друком фундаментальних праць, присвячених дослідженню українського Бароко, зокрема літературного, серед яких: третій том «Історії української культури» – історія національно-культурного процесу в другій половині XVII–XVIII ст. [4], колективна монографія «Українське бароко» [7], «Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть» [8, 9] та інші, як авторські наукові монографії та колективні праці, так і окремі розділи тематичних видань та окремих наукових статей і публікацій.

Мета статті – дослідити на прикладі українських літописів XVII–XVIII ст. основні художньо-естетичні та історико-культурні аспекти козацького літописання, що формувалися на базі давньої етнічної культури, засадах властивої релігійності українського козацтва та в контексті мистецьких барокових тенденцій. Завдання визначити основні ознаки автентичності, самобутності й неповторності козацького літописання щодо духовних взаємозв'язків релігійної та художньої культур, завдяки чому можна стверджувати його унікальність.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним із козацьких літописів, цінним не лише як рідкісне джерело історії України, а і як оригінальний літературний твір з яскравим стилістичним бароковим забарвленням, що містить «діаріушний матеріал» [7, с. 447], є Літопис Самовидця. Авторство унікальної пам'ятки української мови та літератури документально не підтверджене, але текст засвідчує, що літописець належав до козацької старшини й обіймав високі посади в козацьких інституціях. Імовірно автором означеного козацького літопису дослідники (В. Модзалевський, Д. Багалій, М. Грушевський, Д. Дорошенко, І. Крип'якевич, пізніше В. Романовський, М. Петровський та ін.) вважають Романа Ониськовича Ракушу-Романовського, козацького військового, політичного і церковного діяча другої половини XVII ст. Деякі науковці (М. Андрусак, М. Возняк та ін.) називали інших претендентів на авторство видатного козацького літопису. Автор не залишив як відомостей про себе, так і не вказав посилань на джерела, до яких звертався.

У Літописі Самовидця докладно відтворено визначні події становлення й розвитку української козацької державності 1648–1702 рр.; висвітлено державну, військову та дипломатичну діяльність українських гетьманів від Б. Хмельницького до І. Мазепи; описано головні козацькі битви. Водночас необхідно зазначити, що унікальне джерело історії українського козацтва – Літопис Самовидця – являє собою не лише суто історіографічний твір, присвячений подіям XVII–XVIII ст., а й є винятковим зразком української літературної мови епохи Бароко. Але, що найважливіше, він виступає неопцінним ключем до вивчення духовної культури українського козацтва.

Оригінал літопису не зберігся, а існує лише кілька списків Г. Іскриського та Якова Козельського, зроблених у XVIII ст.

У більшості оповідань, з яких складається цей козацький літопис, міститься не лише фактичні описи портретів історичних осіб та подій того часу, а й їхні образні характеристики з неприхованою авторською позицією. Характерними для Літопису Самовидця є досконала обізнаність автора з українськими народними традиціями, звичаями й усною народною творчістю, знання українського фольклору, завдяки чому у своєму писанні автор наводить численні народні оповідання, перекази, приказки і примовки, що надає твору, написаному на основі кращих зразків літературної мови XVII ст., виразного етнонаціонального забарвлення. Важливими в літописі є етнокультурні засади народної розмовної мови, які посилюють використання діалектизмів, архаїзмів, іншомовних слів та інших мовних і стилістичних особливостей, відповідних Бароко та козацькій бароковій естетиці. Незважаючи на те, що авторська методологія написання твору не дотримана логічно в усьому літописі, гармонійне поєднання літературного, літописного й історичного жанрів, використання різних стилів у викладі матеріалу є унікальними. При загальній відповідності літопису стильовим тенденціям козацької доби, він написаний без зайвих барокових прикрас та риторичної патетики.

Своєрідним у Літописі є прагнення Самовидця до відтворення естетичної площини історичних явищ, коли подання фактичного матеріалу не обмежується лише описом фактів історії, а історичний контекст літопису змінює авторське оповідання у формі довільного переказу, без чітко вираженої позиції автора. У Самовидцевому творі всесторонньо подані політична й економічна характеристики української історії XVII–XVIII ст., відтворено культурні, зокрема релігійно-естетичні, аспекти козацької доби з її бароково-типологічними ознаками.

Унікальною пам'яткою історичної барокової літератури є козацький літопис Григорія Грабянки про події від виникнення козацтва до 1709 р., датований 1710 р. написання. Літопис має довгу назву: «Дійствія презильної брани і от начала поляков крвавейшей небывалой брани Богдана Хмельницкого, гетмана запорожского, з поляки за найясніших королей полских Владислава, потом і Казимира, в року 1648 отправоватися начатою и за літ десять по смерті Хмельницкого не оконченою, з розних літописов и из діаріупіа на той войні писанного, в граді Гадячу, трудом Григорія Грабянки собранная и самобитних старожилов свидетельстві утвржденная року 1710» [6]. І хоча літопис Григорія Грабянки належить до українського літописання як найяскравіший і найцінніший історичний взірець, його слід розглядати передусім з позиції літературного жанру історичного повістярства з характерними ознаками українського літературного Бароко. Деякі сучасні дослідники козацький літопис Грабянки визначають як історичний роман, вважаючи, що він є «зразком барокової історичної прози» [4, с. 956]. В. Шевчук стверджує: «Стилістика літописання аж до «Дій» Григорія Грабянки фактично не була бароковою, або була нею тільки на певну міру», відтак, дослідник указує на

стилістичну відповідність літопису класичним засадам українського літературного Бароко та визнає, що «справжнє бароко розпочинається в нашій історіографії з твору Григорія Грабянки» [7, с. 450]. Отже, українське літературне Бароко має «козацьке» походження.

Григорій Грабянка у своєму літописі не наводить історично-документальних фактів, а «повідує» літературно опрацьовану історію, спрямовану на широкий загал. На відміну від автора Літопису Самовидця, чітко виявляє свої політичні позиції як виразника інтересів і поглядів козацької старшини, про що стверджує О. Мишанич [4, с. 955]. Відчутним у творі є прагнення літописця нагадати про минулу козацьку велич та славу, довести історичну, політичну і правову самотність козаків, засвідчити їхню унікальну духовну культуру, основану на глибинному історичному синкретизмі естетичного та релігійного начал. Григорій Грабянка значну увагу приділяє яскравому опису героїчних вчинків, проявів моральності й екстремальних ситуацій в історії українського козацтва. Автор козацького літопису використовує широкий спектр художніх засобів, характерних для барокової історичної романістики та таких, що естетично репрезентують «систему відношень між автором і твором, автором і читачем, читачем і твором» [1, с. 108], подаючи нормативну модель діяльності творця.

На нашу думку, в естетиці словесної творчості XVII–XVIII ст., зокрема в козацьких літописах, така модель не лише базується на зв'язаності позицій автор – твір – читач. Більшою мірою вона виявляє сприйняття автором історичних подій та розкриває авторське ставлення до головних дійових осіб, тобто до українського козацтва. Таким чином, барокова літописна модель діяльності творця проектується на систему відношень між автором та подіями, українським козацтвом і подіями, автором та українським козацтвом. Естетичне осмислення цієї системи образно-творчих взаємозв'язків надає можливості зрозуміти, якою мірою превалює авторське художнє сприйняття у формі емоційного ставлення та риторичного пафосу.

Широкий спектр художніх модусів, використаних у козацькому літописі Григорія Грабянки, об'єднано автором у єдиний духовно-естетичний комплекс, позначений бароковою патетикою та риторичним пафосом. В авторський текст історичної розповіді введено немало документальних вставок, віршів, діалогів, народних переказів, інколи напівлегендарних, наприклад, про будівництво фортеці Кодак, про захоплення Хмельницьким королівських привілеїв у Барабаша, про смерть і похорон Хмельницького та ін. Часто у творі використовуються елементи, властиві бароковим художнім творам, такі як нанизання епітетів, оригінальні метафори, пишномовні натюрморти, деталізація натуралістичних подробиць, прийоми контрасту та поєднання історико-реалістичного значення різних постатей із символіко-алегоричним, завдяки яким автор літопису прагнув здійснити значний емоційний вплив на читача.

У козацькому літописі Грабянки основний об'єкт дослідження – історія козаччини, а центральна постать – Богдан Хмельницький, в образі якого поєднано риси реальної історичної особистості й ідеального вождя. Закономірним у творі є наведення автором листів, грамот, інших історичних

документів та церковних пактів. Окрім того, для уславлення однієї сторони і приниження іншої літописець подекуди, нехтуючи мовною і структурною цілісністю історичних джерел, використовує діалоги-промови з надміром епітетів, метафор, аналогій, патетики, риторичних запитань, риторичного пафосу й інших барокових стилістичних фігур.

Незважаючи на компілятивність літопису, звернення автора до творів вітчизняних та іноземних історіографів, писань духовних літописців, зокрема до літопису Самовидця, творів Теодосія Сафронівича та спогадів сучасників подій, нарешті, надбань українського народного епосу, козацький літопис Григорія Грабянки, з його стрункою, структурно складною, із прикрасами побудовою твору, тематично чітко визначеною композицією та художньо-естетичним забарвленням XVII–XVIII ст., являє собою класичний зразок барокової прози початкової історичної романістики, написаний без наслідувальності та травестійності.

Аналізуючи стилістику та побудову літопису Григорія Грабянки, створені згідно з усталеною бароковою поетикою, що складається з викладу давньої історії та передісторії повстання Богдана Хмельницького, розповіді про повстання й війни, опису гетьманств і реєстрів, В. Шевчук називає його «цілком бароковим твором» [7, с. 451]. Науковець знаходить аналогію літопису з творами Івана Вишенського та його спорідненістю зі словесними змаганнями в агіографічних оповіданнях, відзначає різні емоційні ефекти, зокрема в батальних сценах. Нарешті, В. Шевчук убачає подібність твору Григорія Грабянки до духовно-релігійної, зокрема проповідницької, прози не лише через використання слов'янської мови, але своєрідну поетизацію та ритмізацію її, надання викладу врочистості, поділ речення «на короткі відтинки, інколи навіть із принагідною римою» [7, с. 451]. Однак знавець давньої української літератури вважає виявлення барокових традицій найпомітнішими в літописі Самійла Величка [7, с. 451].

Козацький літопис Самійла Величка про події в Україні 1648–1700 рр., датований 1720 р., є наймонументальнішим твором української історико-мемуарної прози XVII–XVIII ст. — працею, яку «можна мати за класичну пам'ятку барокового літописання» [7, с. 447], вважаючи першим ґрунтовним історико-літературним твором, де системно використано численні різноаспектні джерела. Незважаючи навіть на те, що сам літопис Самійла Величка не зберігся цілісно, написану на початку XVIII ст. літописну пам'ятку науковці вважають першим систематичним викладом історії української козацької держави. Із чотирьох частин раритетного видання перші два томи були частково знищеними, окрім того, дослідники припускають, що літопис Величка не завершувався 1700 р., «бо і в заголовку, і в багатьох місцях третього тому згадуються події принаймні до 1720 року» [5, с. 260]. Отже, існує думка, що останні сторінки також утрачено. Але наявний матеріал надає можливості стверджувати його унікальність і самотність, сприяє вивченню української культури часів козаччини та козацької духовної культури.

Будучи особистістю XVII ст., тобто людиною Бароко, палким прихильником українського козацтва та православної віри, Самійло Величко написав особливу синтетичну, історико-літературно-релігійну працю, ста-

роукраїнською мовою, тобто українською книжною, канцелярською мовою XVII–XVIII ст., яку називає «козакоруською» або «нарічієм малоросійським», з доволі численним використанням елементів «живого» розмовного українського мовлення барокової доби. Самійло Величко, маючи на меті написати літопис «простим стилем і козацьким наріччям» [2] створив працю, сповнену народними приказками, іншомовними словами, зокрема латинізмами, германізмами, полонізмами та церковнослов'янізмами. Автор звертався до різних українських, німецьких та польських джерел, документів Генеральної військової канцелярії, автентичних козацьких архівних документів, листів, реєстрів та інших літописів, народних переказів і фольклору тощо.

Виразною в літописі є позиція Самійла Величка щодо ролі та місця релігії в питаннях культури. Автор на перших сторінках своєї праці, в передмові до літопису, зіставляючи віру та слово, зазначає: «...як мертвої плоті ніхто, крім Божої благодаті, не воскресить, так не може людина навіть сутню сьогосвітню славу вияснити й описати без літописних свідчень» [2]. Вшановуючи єдність віри та слова, своєрідно синтезуючи сакральне й естетичне, літописець наголошує на важливості своєї праці для історії української культури.

З точки зору естетики літопис написано високим стилем, з дотриманням існуючих тоді канонів, відповідно до засад риторичного барокового мистецтва. В. Шевчук порівнює твір козацького літописця Самійла Величка за його структурою зі «словесним храмом» [7, с. 451]. Чітка, логічна, продумана та розроблена автором структура твору є вельми оригінальною. Дві основні частини літопису суттєво відрізняються як розмірами, так і формою. Другій, більшій та цілком самостійній частині, передує перша — травестійна, яка значно менша за розміром. Звертаючись до віршованої книги польського автора Самуїла Твардовського «Війна домова», Самійло Величко травестує поетичний твір у прозу не з метою літературної гри, а передусім апелюючи до текстів авторитетного свідка подій, при цьому не порушуючи правдивого викладу історичних та військових подій.

У козацькому літописі Самійла Величка детально описано картини козацьких героїчних вчинків, випробувань, слави і зрад, пристрасті героїв та безмірні людські страждання, що відповідає бароковому стилю мислення, козацькому світовідчуттю та світосприйняттю, усвідомленню автором трагічного становища України. Водночас, текст літопису розкриває художнє сприйняття дійсності у формі універсального історико-культурного відтворення подій, характерного для Бароко. Літописець прагне відтворити Визвольну війну українського народу не як ендемічну подію, а як явище європейського та навіть світового значення, дійовими особами якого були численні нації та народи. Доказ цьому твердженню міститься в другому томі літопису Самійла Величка, в якому зібрано значний історико-культурний документальний матеріал, подано велику кількість цитат, викладено козацькі угоди, трактати й інші автентичні матеріали, які виявляють духовне підґрунтя епохальної події, закладають культурно-історичні підвалини аналізу духовності українського козацтва.

Естетичні засади козацького літопису вельми потужні, засвідчують бароковий дух козацької культури в Україні. В. Шевчук припускає, що Самійло Величко знав Арістотелеве окреслення риторики, згідно з яким «риторика — це здатність бачити або вигадувати те, що в кожній речі й питанні правдоподібно» [7, с. 455]. Стосовно питань козацької історіографії, то, на нашу думку, доцільно Арістотелеве «вигадувати» замінити на «припускати» або, радше, — «репрезентувати». Саме в межах української культури XVII–XVIII ст. «репрезентації, словесні та іконографічні, починають виконувати соціально-конститутивну, а не посередницьку функцію» [1, с. 108], а риторика становить базовий принцип побудови самої барокової культури. Вельми точним є твердження, що «Величкова історіографія — це частина мистецтва риторики» [7, с. 455]. Історично на риторичі базується естетика, яка в Самійла Величка є частиною мистецтва риторики і належить до барокової «протоестетики» [3].

Це підтверджує барокова гра зі словом у літописі Самійла Величка — розлогі речення складної конструкції, наповнені символікою, метафориною, роздумами, урочистими пасажами [7, с. 453], а наявність символічних назв та чисел відповідає глибинним ознакам українського літературного бароко. Тяжіння Самійла Величка до високого стилю, постійне прагнення досконалості зовнішньої форми суто історичного, здавалося б, твору В. Шевчук пояснює приписами риторичного мистецтва, а структуру речень зставляє з бароковими архітектурними ліпленнями [7, с. 456]. Водночас сучасний історик української літератури засвідчує дотримання в літописі Величка загальних вимог щодо історіографії [7, с. 456], тобто єдність художньо-естетичного й історико-культурного аспектів літературного твору козацького Бароко.

Особливу увагу в козацькому літописі Самійла Величка приділено релігійно-антитегічним питанням героїзму, спрямованого на релігійно-естетичний синкретизм духовної культури українського козацтва. Автор виявляє неабияку педантичність у питаннях релігії та віри, зокрема акцентує увагу читача на значенні та ролі православної віри в житті українського козацтва. Самійло Величко, розповідаючи у своїй праці про основні історичні події, зазвичай, синхронізує їхні дати з релігійними святами, описує місця, де відбувалися головні історичні події [2], репрезентує власні роздуми про вплив Бога на світові процеси [8, с. 41]. Інколи навіть стихійні лиха в Україні пояснює як «вияв гніву Божого» [8, с. 41].

Висновки. Таким чином, можна стверджувати: естетичні засади козацького літописання є вельми потужними та такими, що засвідчують бароковий дух козацької культури в Україні XVII–XVIII ст. Козацькі літописи переважно являють собою єдиний духовно-естетичний комплекс, наповнений бароковою патетикою та риторичним пафосом, з одночасним використанням широкого спектра художніх засобів, характерних для мистецтва українського Бароко. Козацькі літописи позначені прагненням літописців нагадати про минулу козацьку велич та славу, засвідчити історичну, політичну і правову самотність українського козацтва, його унікальну духо-

вну культуру, основу на глибинному історичному синкретизмі естетичного й релігійного начал та ґрунтовних засадах етнічної культури.

Список використаних джерел

1. Бондаревська І. А. Парадоксальність естетичного в українській культурі XVII–XIII століть : монографія / І. А. Бондаревська. — Київ : Вид. ПАРАПАН, 2005. — 308 с.
2. Величко С. В. Літопис. Т. 1 / С. В. Величко ; пер. з книжної української мови, вст. стаття, комент. В. О. Шевчука ; відп. ред. О. В. Мишанич. — Київ : Дніпро, 1991. — 371 с.
3. Історія української естетичної думки : монографія / [авт. кол. : Т. В. Андрійчук та ін.] ; за ред. В. А. Личковаха. — Київ : Центр учб. літ., 2013. — 386 с.
4. Історія української культури : у 5 т. / НАН України ; гол. ред. Б. Є. Патон. — Т. 3: Українська культура другої половини XVII–XVIII ст. / відп. ред. В. А. Смолій. — Київ : Наук. думка, 2003. — 1246 с.
5. Литвин С. Х. Козацькі літописи як джерело історії української культури / С. Х. Литвин // Вісн. Нац. акад. керівних кадрів культури і мистецтв : наук. журнал. — Київ : Міленіум, 2014. — № 3. — С. 258–263.
6. Літопис гадацького полковника Григорія Грабянки / пер. із староукр. — Київ : Т-во «Знання» України, 1992. — 192 с.
7. Українське бароко : у 2 т. / [кер. проекту Д. Наливайко ; редкол. : Д. Горбачов, Я. Ісаєвич, І. Ісиченко та ін.]. — Київ : Акта, 2004. — Т. 1. — 635 с.
8. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть : у 2 кн. Кн. 2: Розвинене бароко. Пізнє бароко / Валерій Шевчук. — Київ : Либідь, 2005. — 728 с.; іл.
9. Шевчук В. Муза Роксоланська: Українська література XVI–XVIII століть : у 2 кн. Кн. 1: Ренесанс. Раннє бароко / Валерій Шевчук. — Київ : Либідь, 2004. — 400 с.; іл.

References

1. Bondarevska I. A. Paradoxalnost estetychnoho v ukrainskii kulturi XVII–XIII stolit : monohrafiia / I. A. Bondarevska. — Kyiv : Vyd. PARAPAN, 2005. — 308 s.
2. Velychko S. V. Litopys. T. 1 / S. V. Velychko ; per. z knyzhnoi ukrainskoi movy, vst. stattia, koment. V. O. Shevchuka ; vidp. red. O. V. Myshanych. — Kyiv : Dnipro, 1991. — 371 s.
3. Istorii ukrainskoi estetychnoi dumky : monohrafiia / [avt. kol. : T. V. Andriichuk ta in.]; za red. V. A. Lychkovakha. — Kyiv : Tsentruchb. lit., 2013. — 386 s.
4. Istorii ukrainskoi kultury : u 5 t. / NAN Ukrainy ; hol. red. B. Ye. Paton. — T. 3: Ukrainska kultura druhoi polovyny XVII–XVIII st. / vidp. red. V. A. Smolii. — Kyiv : Nauk. dumka, 2003. — 1246 s.
5. Lytvyn S. Kh. Kozatski litopysy yak dzherelo istorii ukrainskoi kultury / S. Kh. Lytvyn // Visn. Nats. akad. kerivnykh kadriv kultury i mystetstv : nauk. zhurnal. — Kyiv : Milenium, 2014. — № 3. — S. 258–263.
6. Litopys hadiatskoho polkovnyka Hryhoriia Hrabianky / per. iz staroukr. — Kyiv : T-vo «Znannia» Ukrainy, 1992. — 192 s.
7. Ukrainske baroko : u 2 t. / [ker. proektu D. Nalyvaiko ; redkol. : D. Horbachov, Ya. Isaievych, I. Isichenko ta in.]. — Kyiv : Akta, 2004. — T. 1. — 635 s.

8. Shevchuk V. Muza Roksolanska: Ukrainska literatura XVI–XVIII stolit : u 2 kn. Kn. 2: Rozvynene baroko. Piznie baroko / Valerii Shevchuk. — Kyiv : Lybid, 2005. — 728 s.; il.
9. Shevchuk V. Muza Roksolanska: Ukrainska literatura XVI–XVIII stolit : u 2 kn. Kn. 1: Renesans. Rannie baroko / Valerii Shevchuk. — Kyiv : Lybid, 2004. — 400 s.; il.

UDC [008:821.161.2.09](477)

ARTISTIC AND AESTHETIC, HISTORICAL AND CULTURAL ASPECTS OF THE COSSACK CHRONICLE WRITING

Pishchanska V. M., Candidate of Culturology, Associate Professor, Doctoral Candidate, National Academy of Senior Executives of Culture and Arts, Kyiv
victorya.ps@gmail.com

The aim of this paper is to study the main artistic and aesthetic, historical and cultural aspects of the Cossack chronicle writing. The author appeals to the foundations of the great Ukrainian ethnic culture, the principles of comprehensive religious analysis of the Ukrainian Cossacks, the trends of Ukrainian Baroque on Cossack's Literary Arts. The main characteristic features of authenticity, originality and uniqueness of the Cossack chronicle writing in the context of spiritual relationships of religious and artistic Ukrainian culture are identified.

Research methodology. The study investigates this issue by examining available literature on the relevant topics from the beginning of the 19th century. The article provides a detailed examination of the works of the Ukrainian scholars of the late 20th — early 21st centuries. The author refers to the scientific monographs and collective works as well as to the individual sections of thematic publications and scientific articles.

Results. The author proves that the aesthetic principles of the Cossack chronicle writing are very powerful and they demonstrate the baroque spirit of the Cossack culture of the end 17th — early 18th centuries. The Cossack chronicle writing is a single spiritual and an aesthetic complex, filled with the Baroque pathetic and rhetorical fervour, with simultaneous use of a wide range of artistic means that are characteristic to the Ukrainian Baroque arts. In the Cossack chronicle writing the chroniclers' desire is clearly felt to remind about the Cossack greatness and glory, to show historical, political and legal identity of the Ukrainian Cossacks and to witness its unique spiritual culture, based on profound historical syncretism of religious and aesthetic principles and of the fundamental bases of ethnic culture.

Novelty. The paper presents an attempt to study the main principles of ethnic culture and aesthetic ideas of the end 17th — early 18th centuries and the leading trends in the Ukrainian Baroque on creating the Cossack chronicle writing.

The practical significance. The research has important implications for the prospect to understand the authentic, original and unique principles of the Ukrainian culture by appealing to the issues of spiritual culture of the Ukrainian Cossacks, including Cossack literature.

Key words: *Ukrainian Cossacks, spiritual culture, literary arts, Cossack Baroque, religious and aesthetic syncretism.*

Надійшла до редколегії 15.01.2016 р.